

LAUDATIO

Domnului profesor universitar doctor **Moshe IDEL**,
Universitatea Ebraică din Ierusalim, Israel,
cu ocazia acordării titlului de *Doctor Honoris Causa*
al Universității „Alexandru Ioan Cuza”, din Iași

16 decembrie 2010

www.uaic.ro

Laudatio

În onoarea domnului profesor universitar doctor **Moshe IDEL**,
Universitatea Ebraică din Ierusalim, Israel, cu ocazia acordării
titlului de Doctor Honoris Causa al Universității „Alexandru
Ioan Cuza” din Iași

Stimați membri ai Senatului,
Stimat auditoriu,

Astăzi îl avem alături de noi pe domnul profesor Moshe IDEL, invitatul de onoare al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, căruia, la hotărârea Senatului i se va acorda titlul academic de *Doctor Honoris Causa*, „doctor în semn de cinstire” - așa cum și denumirea o spune – conferit unor distinse personalități ale lumii.

„Se numește Moshe Idel și astăzi este cel mai strălucit interpret al misticii iudaice. Un savant și un om extraordinar, a cărui operă a revoluționat deja toate cunoștințele noastre despre Kabbalah...Marele semiotician și romancier Umberto Eco prețuiește în mod deosebit opera lui Idel...Idel a parcurs zeci de mii de manuscrise. Astăzi este singurul om din lume

înzestrat cu această cunoștință, pe care nimeni înaintea sa n-a avut-o” - așa scria în 13 octombrie 1990 Ioan Petru Culianu despre cel căruia Senatul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași îi conferă astăzi titlul de *Doctor Honoris Causa*.

Născut la Târgu-Neamț în 1947, Moshe Idel este astăzi o somitate mondială în filosofia iudaică, studiul Kabbalei, mistică evreiască și hasidism. Este profesor la Universitatea Ebraică din Ierusalim și cercetător principal la Institutul Shalom Hartman. Doctor în filozofie, specializarea Cabala. *Visiting professor* la universitățile Harvard, Princeton, Yale și Sorbona.

Este autorul mai multor cărți de referință în domeniile de specialitate ale Domniei Sale. Astfel, în *Cabala: noi perspective* (1988), Moshe Idel aduce ca plus de noutate prezența ezoterismului în religia evreiască. Cercetarea profesorului Idel pleacă de la ideea că există două curente principale în sânul Kabbalei: unul *teozofic-teurgic* și un altul *extatic*. Între ele există autentice afinități pe care profesorul Moshe Idel le surprinde cu subtilitate și profunzime.

Spre deosebire de Gershom Scholem care a analizat Kabbala în succesiunea cronologică a curentelor, Moshe Idel propune ceva realmente nou: *abordarea fenomenologică a Kabbalei*, cea care insistă pe apariția, natura, semnificația și evoluția datelor fundamentale ale Kabbalei. Acest nou model hermeneutic aplicat de Moshe Idel Kabbalei nu exclude însă

perspectiva clasică, cea de tip istoric. Ea, însă, nu este dominantă în analizele lui Moshe Idel. În concluzie, „cartea lui Moshe Idel îl ajută și pe cititorul nespecialist să privească întreaga tradiție cabalistică în comparație cu diferitele aspecte ale gândirii contemporane”, după cum afirma Umberto Eco.

Golem (1990) este o carte cu un subiect fabulos. Tema Golemului este o pasiune mai veche a lui Moshe Idel, apărută încă din 1975 pe vremea când redacta teza de doctorat în filozofie despre Abraham Abulafia. Profesorul Idel analizează un impresionant material pe tema Golemului aflat la Ierusalim. Majoritatea surselor sale sunt texte inedite ale unor mari nume din literatura cabalistică. Plecând în mod firesc de la lucrările lui Scholem, Sherwin și Neher, Moshe Idel propune o viziune originală, una în deplin acord cu adevărata natură și istorie a Golemului.

Astfel, dacă Scholem „exagerează specificitatea practicii evreiești a Golemului, opunând-o practicilor păgâne care constau în insuflarea spiritului în statui”, - Idel relevă pertinent și original legăturile mitologiei evreiești a Golemului cu alte tradiții mistico-religioase: astrologia, neoplatonismul și aristotelismul. Așa s-ar explica și diversitatea interpretărilor date Golemului. Moshe Idel mai susține și existența unei tradiții unitare în ceea ce privește crearea Golemului, cu trimitere precisă la *Sefer Iețira*.

Mistică și mesianism (1992) este o lucrare care se distanțează de perspectiva comună a specialiștilor de a cerceta aspectele sociale ale mesianismului evreiesc, privilegiind relațiile acestuia cu istoria. Moshe Idel reușește o originală hermeneutică a spiritualității proprii fenomenului mesianic. Accentul special este pus pe *revelație*, cea care însoțește sau precede mesianismul colectiv.

Hasidism între extaz și magie (1995) abordează un subiect special, mult timp minimalizat de unii specialiști: *relația dintre hasidism, extaz și magie*. Ea se bazează pe opera rabinului Israel Ben Eliezer, „Învățatul Bunului Renumere” - cel care a combinat de minune extazul cu magia. Cele două realități sunt văzute de Moshe Idel ca „faze ale unei concepții mai cuprinzătoare”.

Cei care au reușit să le îmbine armonios au fost „oamenii drepti”, hasizii, *tzadikimii*, specialiștii sacralului care urmăreau să capteze emanația divină în folosul întregii comunități. Aceasta era, în ultimă instanță, o artă magică, demonstrează profesorul Moshe Idel. Ideal-tipul de lider charismatic al comunității hasidice era un veritabil magician. Așadar, în deplină consonanță cu gândirea lui Ioan Petru Culianu, Moshe Idel demonstrează prezența camuflată a magiei în cuprinsul vieții sociale și chiar politice.

Maimonide și mistică evreiască (2001) privilegiază analiza relației dintre mistică și iudaism. Idel se distanțează de

„teoria pendulară” a lui David Neumark și Franz Rosenzweig privind alternanța istorică între speculația filosofică și experiența mistică. Cabala, de exemplu, nu este doar o formă de experiență mistică evreiască ce a apărut ca reacție la succesul speculației filosofice evreiești din *Ghidul rătăciților* a lui Maimonide.

Teza fundamentală a lui Moshe Idel din această lucrare este aceea că „diversele ramuri ale Cabalei trădează în mod natural atitudini diferite și chiar contradictorii față de moștenirea acestui filosof [Maimonide]”.

Perfecțiuni care absorb. Cabala și interpretare (2002), carte distinsă în SUA cu premiul „Koret Jewish Book Award in Philosophy” pe anul 2003, are în atenție Kabbala – o continuare a tradiției orale esoterice - înțeleasă ca un corpus medieval de texte ce cuprinde o diversitate de „școli, direcții, modele, idealuri și tehnici”. Este original cercetat rezultatul întâlnirii dintre Kabbala și influența diferitelor curente intelectuale și spirituale ale timpului asupra tipurilor de hermeneutică kabbalistă. Este vorba de (neo)platonism, (neo)aristotelism, sufism, creștinism, hermetism, magie și astrologie. Sunt aici profesionist detaliate temele majore, practicile hermeneutice specifice Kabbalei, dar și experiența interpretului mistic.

Filonul spiritual al acestor abordări este „conceptul Torei în literatura Hekhalot”. Exegeza lui Moshe Idel trimite la

procesele de arcanizare, adică la înțelegerea prin secrete a textelor canonice. Aceste secrete sunt proporționale cu metodele exegetice utilizate de hermeneut. Aici Moshe Idel este atent la două aspecte:

a) orice text canonic are dimensiuni semantice ce pot fi descoperite;

b) „descoperirea lor necesită tehnici sigure, adică tehnici autorizate”.

Contrar convingerii lui Gershom Scholem conform căreia Dumnezeu și Tora sunt una, deci nu pot fi cunoscuți, Moshe Idel susține existența unui canon scripturar și cabalistic care ilustrează „perfecțiunea care absoarbe” - cu trimitere precisă la Biblie, Talmud și Kabbala.

Așa cum scrie și Harold Bloom, împreună cu Gershom Scholem, Hans Jonas și Henry Corbin, Moshe Idel alcătuiește „cvartetul statornic al cercetării occidentale consacrate ezoterismului sau gnozei”. Dintre toți, Moshe Idel - autorul fascinant al „perfecțiunilor care absorb” - ne absoarbe el însuși, asemenea marilor texte sacre sau asemenea scrierilor marilor autori clasici, după cum afirmă Harold Bloom.

Moshe Idel a reconfigurat „domeniul studiului cabalistic, întemeiat în esență de marele său precursor, Gershom Scholem (1897-1982)” (Harold Bloom). Astăzi, Moshe Idel este mai mult decât un simplu discipol al lui Scholem: este

un veritabil critic revizionist al celebrului istoric al religiei iudaice.

Pe linia acestui revizionism critic, *Cabala și Eros* (2004) este o carte cu totul specială provocată de o stranie formulă arameică prezentă în multe versiuni ale cărții de rugăciune: „[*Serviciul divin are loc*] *pentru unirea Celui Sfânt, binecuvântat fie El, cu Prezența Sa Divină*”. Moshe Idel reface magistral istoria acestui misterios enunț cabalistic, propunând o lectură a textului în cheie mistico - erotică. În joc ar fi unirea sexuală între un atribut divin masculin și o manifestare divină feminină.

Refăcând etapele principale ale gândirii evreiești de la sfârșitul Evului Mediu, Moshe Idel regăsește aici o stranie putere divină masculină și feminină reconciliată misterios prin mijlocirea ritualului evreiesc. Pentru a înțelege esența acestui eros mistic din iudaismul vechi, Moshe Idel realizează un excurs filologico-istoric în căutarea originii acestei expresii-cheie. Sunt practicate distincții clare, precise, din perspective prescriptive și descriptive, între *agape*, *eros* și *sex*. Moshe Idel insistă pe prezența lor specifică în ritualurile evreiești. Savantul evreu excelează în a propune varii tipologii ale erotismului: *androginitate*, *etno-erotism*, *cosmo-erotism*, *crono-erotism* și *topo-erotism*.

Într-o amplă și cuprinzătoare lucrare (*Fiul lui Dumnezeu și mistica evreiască* (2007)) - carte distinsă cu Premiul Național

Jewish Book Award in Scholarship (2007), - Moshe Idel reușește o inedită interpretare „a diferitelor categorii de Fiu al lui Dumnezeu în literaturile mistice iudaice în ansamblul lor”.

Hermeneutica lui Moshe Idel se întemeiază pe o impresionantă cantitate de manuscrise și alte materiale, adunate încă din 1976, pe vremea când pregătea teza de doctorat despre Abraham Abulafia. Personajul principal al cărții este *fiul ipostatic*, așa cum apare el în gândirea unor filosofi și mistici iudaici. Există în tradiția evreiască multe referințe la Anthropos sau Omul Divin, Enoh. Acesta n-a murit. S-a transformat doar în nemuritorul înger Metatron. Perspectiva de analiză a subiectului este una „panoramică” - așa cum o numește însuși Moshe Idel, adică una extrem de atentă la mulțimea de surse posibile ce au în atenție ideea de Fiu a lui Dumnezeu. Dintre aceste surse, Moshe Idel privilegiază literatura rabinică și Hekhalot, ezoterismul așkenazi și Kabbala extatică, Kabbala teosofico-teurgică și Renașterea italiană, hasidismul și cultura medievală.

O altă temă profund și original cercetată de Moshe Idel este cea referitoare la opera lui Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu. *Ascensiuni la cer în mistica evreiască. Stâlpi, linii, scări* (2008) este o carte cu totul specială. Ea are la bază cinci prelegeri ținute de Moshe Idel la Universitatea Central-Europeană din Budapesta, în toamna anului 2004, în cadrul seriei „Culianu Lectures on Religion”.

Originalitatea constă în faptul că Moshe Idel preia două teme de la Ioan Petru Culianu (psihanodia și extazul) și una de la Mircea Eliade (stâlpul ca *axis mundi*) și le interpretează original din perspectiva misticismului evreiesc și din cea a societăților rurale tradiționale. Trimiterile frecvente sunt la stâlpii cosmici din iudaism, la cei eschatologici din literatura zoharică și hasidism.

Axis Mundi este, așa cum se știe, o cale clasică de a accede spirituală în ținuturile lumii celeste, inclusiv în Paradis. *Paradisul în misticismul iudaic* (2009) este un fascinant eseu despre „interpretările existențiale asupra conceptului de Paradis în misticismul iudaic, conturând diferitele structuri spirituale ce aparțin unor diverse școli”. În principal este vorba de interpretările extatice și cele teozofic-teurgice ale Cabalei.

O minte extrem de cultivată și un spirit ales, un om cu adevărat excepțional, Moshe Idel ne amintește de marii erudiți premoderni care s-au dedicat total unui studiu profund al manuscriselor medievale. Moshe Idel perpetuează și dă un nou statut acestui model în cultura contemporană. Ca nimeni altul a reușit să dea textelor vechi o nouă viață, o nouă interpretare, reînnoind astfel metodologic și hermeneutic domeniul studiilor cu privire la Cabala, mistică și religie iudaică.

Cunoscut astăzi peste tot în lume, apreciat la superlativ de toți marii specialiști în studiul religiilor, savantul Moshe Idel și cărțile sale sunt din ce în ce mai cunoscute în România.

Astăzi, cercetările profesorului Moshe Idel sunt veritabile repere pentru studiile religioase interdisciplinare. Incontestabil, un merit special îl are și Editura Polirom din Iași, cea care i-a publicat o parte din operă în condiții exemplare.

Temeinic înzestrat pentru predare și cercetare, urmaș al unei lungi serii de erudiți la nivel mondial, Moshe Idel a adâncit studiul misticismului și mesianismului prin abordarea lor dintr-un punct de vedere interdisciplinar: fenomenologic, istoric, spiritual, sociologic, antropologic, psihologic și din cel clasic al istoriei religiilor.

Astăzi nu se mai poate scrie în domeniul studiilor iudaice fără a se face referință la opera lui Moshe Idel, nu se mai pot face comentarii în studiul misticii evreiești fără a apela la grilele de interpretare propuse de profesorul Idel, nu se mai poate reflecta profund asupra semnificațiilor de adâncime ale gândirii iudaice fără a intra în cadrele de gândire deschise de distinsul nostru oaspete.

Pentru toate acestea, Senatul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, în numele întregii comunități academice, a decis să-i decerneze profesorului Moshe Idel titlul de *Doctor Honoris Causa*. Asigurându-l de întreaga noastră prețuire, cu toții suntem foarte onorați și bucuroși să-i acordăm acest titlu.

Sperăm că acesta este doar începutul unei fructuoase colaborări cu Domnia Sa și cu Universitatea Ebraică din Ierusalim.

Comisia de Laudatio

Președinte:

Prof. univ. dr. **Vasile IȘAN,**

Rector al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Membrii:

Prof. univ. dr. **Constantin SĂLĂVĂSTRU,**

Prorector al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Prof. univ. dr. **Nicu GAVRILUȚĂ,**

Decan al Facultății de Filozofie și Științe Social – Politice,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Prof. univ. dr. **Ștefan AFLOROAEI,**

Facultatea de Filosofie și Științe Social – Politice,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Prof. univ. dr. **Teodor DIMA,**

Membru corespondent al Academiei Române

Prof. univ. dr. **Aurel CODOBAN,**

Universitatea „Babeș- Bolyai” din Cluj-Napoca

Conf. univ. dr. **Sandu FRUNZĂ,**

Universitatea „Babeș- Bolyai” din Cluj-Napoca